

ANTIČKI OSTATCI NA PODRUČJU KAŠTEL SUĆURCA

Borzić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:168201>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ANTIČKI OSTATCI NA PODRUČJU KAŠTEL
SUĆURCA

PETRA BORZIĆ

Split, 2020.

Odsjek za povijest umjetnosti

Preddiplomski sveučilišni studij

Umjetnost Rimskog Carstva na tlu Hrvatske

ANTIČKI OSTATCI NA PODRUČJU KAŠTEL SUĆURCA

Student:

Petra Borzić

Mentor:

doc. dr. sc. Ana Torlak

Split, rujan 2020.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Povijesni pregled i smještaj Kaštel Sućurca.....	2
2.1. Prapovijest	3
2.2. Iliri	4
2.3. Grčko razdoblje	4
2.4. Rimsko razdoblje.....	5
3. Arheološki lokaliteti u Sućurcu.....	7
3.1. Trstenik.....	8
3.2 Krtine	11
3.3 Brižine (Stačuline).....	13
3.4. Ostali lokaliteti	15
4. Prilozi	18
4.1. Kameni spomenici	19
4.2. Keramika	22
4.3. Sitni pokretni nalazi.....	25
6. Popis literature.....	31
Sažetak	34
Abstract	35
Popis slikovnih priloga.....	36

1. Uvod

Kada se govori o antičkom razdoblju na području Dalmacije prva asocijacija je Salona, njen položaj u tadašnjem društvu, njena važnost i brojni ostatci koji nam svjedoče o životu i kulturi tog vremena. No, osim Salone postojala su, naravno i manja mjesta koja su također imala veliku važnost u antičko vrijeme. Prvi grad do Salone s njene zapadne strane je današnji Kaštel Sućurac. Grad koji, zajedno s još šest Kaštela čini jedinstvenu cjelinu i o kojem će u ovom radu biti riječ.

Kaštel Sućurac imao je bogatu prošlost kroz povijest no, problem nastaje kada su u pitanju istraživanja tog prostora. Prva veća istraživanja i otkrića novih lokaliteta kreću tek početkom 2000-ih godina. Do tada se Sućurac spominje kao dio salonitanske nekropole te se spominje samo nekoliko nalazišta. U 21. stoljeću pronađeni su novi lokaliteti koji su istraženi onoliko koliko je to dopuštala postojeća izgradnja (ceste, obiteljske kuće te tvornički kompleksi) koja je u Sućurcu obimna. Razvoj grada na ovom prostoru je u velikim količinama razorio antičke ostatke te se dosta toga neće nikada moći spoznati u potpunosti. Unatoč tome, u Sućurcu još uvijek ima antičkih nalaza i ostataka koji nam mogu, barem donekle, prikazati kako je izgledalo to područje u antici i kako se na tom prostoru živjelo.

Cilj ovog rada je konološki uvesti u povijesne događaje na prostoru Kaštel Sućurca od prapovijesti do danas s naglaskom na antički period te opisati koliko je moguće istražene antičke lokalitete prema podacima objavljenima u literaturi. Na pisanje o ovoj temi potakla me činjenica što nakon dviju velikih monografija koje se bave tematikom Kaštel Sućurca i njegove prošlosti, koje su nastale kroz 20. stoljeće¹, nije izrađena takva velika studija unatoč brojnim istraživanjima koja su od tada provedena. U ovome radu stoga sam pokušala koliko je bilo moguće donijeti ukratko prikaz povijesti Kaštel Sućurca od antike do danas u poglavlju nazvanom "Povijesni pregled i smještaj Kaštel Sućurca". Potom sam donijela istražene lokalitete kroz poglavlje "Arheološki lokaliteti" i naposljetku donosim opis priloga koji su pronađeni na ovom prostoru, a s obzirom na njihovu brojnost podijeljeni su u kategorije: kameni spomenici, keramika te sitni pokretni nalazi.

¹ To su knjige prof. dr. Ive Babića "Prostor između Trogira i Splita" i dr. sc. Duška Kečkemeta "Kaštel Sućurac".

2. Povijesni pregled i smještaj Kaštel Sućurca

Kaštel Sućurac smješten je na istočnom dijelu Kaštelanskog zaljeva te spada u gornja, takozvana Splitska Kaštela. Sa sjeverne strane omeđen je brdom Kozjak, a s južne morem. Zapadnu granicu predstavlja Kaštel Gomilica, a istočnu Solin.² „U rimsko doba zvao se po svom romantičnom položaju i osobitim prirodnim prednostima „Ager Salonitanus“. Kasnije se prozva Sućurac po skromnoj crkvi sv. Jurja, koja se diže na istoimenom obronku Kozjaka, te od sv. Juraj – Sućuraj postade današnji Sućurac.”³ U okolici crkve sv. Jurja nalazilo se naselje čiji su ostatci pronađeni. Povijest Sućurca je iznimno bogata s obzirom na narode koji su tu obitavali i koji su pokušali osvojiti ovaj prostor. Od prapovijesti, preko Ilira, Grka, Rimljana, nešto kasnije Mlečana i Turaka. U 14. stoljeću na prostoru Kaštel Sućurca izgrađen je nadbiskupski kompleks u kojem su boravili splitski nadbiskupi. U to vrijeme to je bila najveća građevina u Sućurcu, opasana zidinama kao zaštita od turskih napada. Zbog nerijetkih osmanlijskih pljačkaških prodora, a i da bi zaštitio svoj ladanjski dvorac, splitski nadbiskup Andrija Gvaldo dao je izgraditi Kaštel Sućurac u koji su se naselili solinski težaci. U brojnim napadima koji su trajali skoro 200 godina Kaštelani su većinom izlazili kao pobjednici te tako obranili svoj teritorij.⁴ Početkom 15. stoljeća na području Dalmacije se uspostavlja vlast Venecije koja traje sve do kraja 18. stoljeća. Taj period su obilježili stalni ratovi s Turcima. Početkom 19. stoljeća vlast preuzima Austrija te se to vrijeme smatra najmirnijim razdobljem u povijesti ovog teritorija.⁵ Dvadeseto stoljeće donosi brojne promjene te brz razvoj grada, s posebnim naglaskom na industriju. Tako već 1912. godine kreće industrijalizacija Sućurca gradnjom tvornice cementa, a 1949. godine s radom počinje i tvornica PVC praha "Jugovinil". Nakon toga, kao posljedica rada rezališta starih brodova u Solinu, na području Kaštel Sućurca nastaje i Jadranska čeličana. Sućurac je od svih Kaštela prvi dobio struju i vodu, a u sklopu kemijske industrije nastaje i prvi kaštelanski srednjoškolski centar. Što se tiče stanovništva, Kaštela se šire velikom brzinom zbog priljeva stanovništva iz ruralnih područja. Veliki problem cijelog Kaštelanskog zaljeva je takozvana "divlja" izgradnja koja je „rezultat društvene nemoći da zadovolji potrebe za stambenim prostorom sve jačih migracijskih valova privučenih u gradove.”⁶ Osim ovog problema,

² Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 14.

³ Pavlov, D., Vuletin, I. (1916). *Iz povijesti Kaštela*. Šibenik: Tiskara Josip Ferrari, 5.

⁴ Pavlov, D., Vuletin, I. (1916). *Iz povijesti Kaštela*. Šibenik: Tiskara Josip Ferrari, 5-13.

⁵ Babić, I. (1991). *Prostor između Trogira i Splita*. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 107-108.

⁶ Babić, I. (1991). *Prostor između Trogira i Splita*. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 201.

Sučurac je ograničen u širenju stambene zone zbog tvornica na istočnom i zapadnom kraju grada bez prethodnog razgraničenja prostora.⁷

Slika 1. Geografski položaj Kaštel Sućurca u odnosu na okolni prostor

2.1. Prapovijest

Dokazi o postojanju života na prostoru kaštelanskog polja sežu još u razdoblje neolitika. Kasnije brončano doba donosi nam veći broj dokaza i nalaza. „Na razmeđu 4. i 3. tis. pr. n. e. izmakom neolitika i u prijelaznom eneolitičkom (ili bakrenom) dobu, počinje serija većih promjena, sad većih sad manjih gibanja brojnih skupina koje nadolaze u ove prostore”⁸. Doseljenici, a smatra se da su to bili Bulini, na tom prostoru grade takozvane gradine na višim nadmorskim visinama. Na području Kaštel Sućurca pronađene su dvije gradine za koje se smatra da su iz brončanog doba, a nalaze se na lokalitetima Luko (središte zajednice) i Putalj.⁹ Gradina je hrvatski prijevod latinske riječi *oppidum* što znači utvrđeno naselje većega značaja koje je često centar tog naselja.¹⁰ Tadašnje je narode u ovaj kraj privukao pogodan geografski položaj, dobro vapnenačko i laporno tlo te plodna zemlja.¹¹ U željeznom dobu kreće razvoj gospodarstva te se razvijaju veća naselja. Iz ovog vremena pronađeni su ostatci sitne keramike. Smatra se da se kroz prošlost do danas razina mora digla za od 1,5 do 3 metara pa samim time nemamo potpunu sliku tog prostora.¹²

⁷ Babić, I. (1991). *Prostor između Trogira i Splita*. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 197-202.

⁸ Suić, M. (2003). *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb: Golden marketing, 84.

⁹ Čače, S. (1992). Područje Kaštela na prijelazu iz prapovijesti u povijesno doba. U: *Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sučurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, ur. Zlatko Gunjača. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 33-35.

¹⁰ Suić, M. (2003). *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb: Golden marketing, 59.

¹¹ Omašić, V. (1986). *Povijest Kaštela od početka do kraja XVIII. stoljeća*. Split: Logos, 9.

¹² Cambi, N. (1992). Sućurac u antici. U: *Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sučurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, ur. Zlatko Gunjača. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 53-55.

2.2. Iliri

Prvi narod za koji se pouzdano zna da je živio na ovim prostorima su Iiri koji su u kasnijem željeznom dobu bili u sastavu Delmatskog vojnog saveza. Živjeli su na brežuljcima te su gradili već spomenute gradine. O njihovom životu svjedoče ostatci novca i keramike te reljefi šumskog božanstva Silvana. Silvan je bog šumovitih i graničnih predjela koji je prijateljski raspoložen. Također, smatra se da je i zaštitnik stoke te da pridonosi njenoj plodnosti. Razni autori ne mogu doći do zajedničkog zaključka kada je u pitanju kult boga Silvana. Jedni smatraju kako je Silvanov kult zapravo ilirsko božanstvo koje je tijekom vremena, procesom *interpretatio Romana*¹³ poistovjećeno s italskim Silvanom. Ilirski i italski Silvan imaju jako malo ili nimalo zajedničkih ikonografskih sličnosti ali se pojavljuju zajedno na kultnoj slici. Drugi autori pak smatraju kako Silvan nema nikakvu poveznicu s domorodačkim božanstvom.¹⁴

Ilirsko-keltsko pleme Delmata naseljava ove krajeve u 3. st. pr. n. e. Njihov centar bio je na Duvanjskom polju u gradu Delminiju. Na tom prostoru vodili su se dugotrajni ratovi s Rimljanima, a kada su poraženi sele se u Salonu. Ratovi s Rimljanima se nastavljaju i na ovom prostoru te ih Rimljani pobjeđuju 78. godine pr. n. e.¹⁵

2.3. Grčko razdoblje

Prelazak iz prapovijesti u povijesno doba predstavlja dolazak Grka na obalu Jadrana susretom domaćeg stanovništva s urbanom civilizacijom. Postupno prodiru između 7. i 6. st. pr. n. e. preko trgovaca i njihovih proizvoda. Grci uspostavljaju kontakte sa stanovništvom te prvenstveno naseljavaju otoke kao što su Korčula (lat. *Korkyra*), Hvar (lat. *Pharos*) te Vis (lat. *Issa*). Krajem 4. st. pr. n. e. kreće razvoj trgovine te poljoprivrede (vinogradarstvo i maslinarstvo), a najveći utjecaj grčke kulture je u 3. st. pr. n. e.¹⁶ Grci Kaštelansko polje koriste za obrađivanje te za ispašu stoke. Najveći broj nalaza s ovog prostora odnosi se na grčki novac, a o njihovom životu nam svjedoče i ostatci starih, gradskih megalitskih zidina iz

¹³ Proces identifikacije Grčkih i Rimskih božanstava s nekim stranim božanstvom, najčešće na lingvističkoj razini. Ando, C. (2005). *Interpretatio Romana. Classical Philology*, 100-1. Chicago: The University of Chicago Press, 41.

¹⁴ Perinić Muratović, Lj. (2008). *Podrijetlo i narav kulta boga Silvana u rimskim provincijama Dalmaciji i Panoniji*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 193-207.

¹⁵ Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 15-17.

¹⁶ Čače, S. (1992). Područje Kaštela na prijelazu iz prapovijesti u povijesno doba. U: *Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, ur. Zlatko Gunjača. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 37-39.

2. st. pr. n. e. na sućuračkom području Stačuline. Za razliku od prethodnih stanovnika, Grci svoja naselja osnivaju na obali te ih ograđuju zidinama.¹⁷

Rimljani u ove krajeve dolaze nakon Grka te su teoretičari osmislili dva modela odnosa među njima. Prvi model je taj da su Grci i Rimljani prijatelji. Među njima postoji zajedništvo te se, kao predstavnici civilizacija, zajedno suprotstavljaju barbarstvu. U ovom odnosu Rimljani se smatraju zaštitnicima slabijim Grcima. Drugi model govori kako se u odnosu među njima javljaju poteškoće te da Grci postaju podanici Rimljana. Velika je vjerojatnost da je u stvarnosti bila kombinacija oba modela s obzirom na činjenicu da su grčki polisi na Jadranu bili preslabi te nisu mogli biti stvarni partneri Rimljana.¹⁸ Grčki duh i kultura nastavili su se osjećati i nakon Rimske prevlasti no 49. godina pr. n. e. je bila presudna. Nakon što je Cezar ušao u sukob s Pompejem, isejski Grci su se priklonili Pompeju koji je iz tog sukoba izašao kao gubitnik, a posljedica toga za isejske Grke bila je potpuni gubitak privilegija na ovim prostorima.¹⁹

2.4. Rimsko razdoblje

Rimljani su krajem 1. st. pr. n. e., dolaskom na obalu Jadrana, pobjedili Ilire koji su na tom prostoru obitavali te su uspostavili vlast. „*Salona, glavni i daleko najveći grad rimske Dalmacije, imala je vrlo zanimljiv razvitak koji su predodredila prethodna naselja (...) Salona nije bila jedinstveno naselje nego se sastojala od nekoliko aglomeracija na nešto širem prostoru, zato je u najranijim izvorima naziv grada u pluralu (Salonae).*”²⁰ Sam položaj Kaštel Sućurca u odnosu na antičku Salonu utjecao je dosta na njegov razvoj. Spadao je u salonitanski ager (*ager publicus*)²¹ te se nalazio na cesti koja je vodila u smjeru Tragurion - Salona.²² O toj cesti dosta saznajemo iz Peutingerove karte Rimskog Carstva iz 16. stoljeća.

¹⁷ Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 15-16.

¹⁸ Kuntić-Makvić, B. (2002). Les Romains et les Grecs adriatiques. U N. Cambi, S. Čače, B. Kirigin (ur.), *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana*. Split: Književni krug, 141- 153.

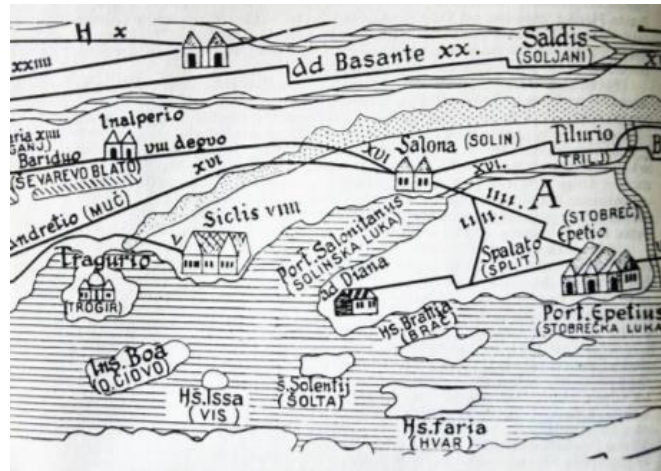
¹⁹ Cambi, N. (2002). *Antika*. Zagreb: Naklada Ljevak, 47.

²⁰ Cambi, N. (2002). *Antika*. Zagreb: Naklada Ljevak, 55.

²¹ Zemljište koje je pripadalo rimskoj državi, uglavnom stečeno osvajanjima. Dodjeljivano je pojedincima u vlasništvo, privremeni zakup ili se prodavalo <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=777> (pristupljeno 21.7.2020.)

²² Cambi, N. (1992). Sućurac u antici. U: Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća, ur. Zlatko Gunjača. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 49-50.

To je crtana srednjovjekovna kopija rimskog itinerarija koji je nastao u 3. ili 4. stoljeću. Karta prikazuje rimske ceste s ucrtanim naseljima koja su se nalazila na trasama važnih putova.²³

Slika 2. Peutingeva karta s prikazom Kaštelanskog zaljeva u rimsko doba

Veze između Sućurca i Salone bile su vidljive i kroz razvoj kulture, trgovinu te pomorske luke. „Plodni kaštelanski prostor bio je važan i površinom velik dio agera, s brojnim rustičnim vilama koje su opskrbljivale Salonu poljoprivrednim proizvodima.“²⁴ Obradiva površina se dijelila na centurije. Centurije su predstavljale jedinice zemlje koje su bile odijeljenje suhozidima u obliku mreže kvadrata. Taj oblik podjele Sućurac je zadržao i danas na nekim dijelovima grada te se na slikama iz zraka to može i vidjeti.²⁵

Rimsko razdoblje završava upadima istočnih Gota i Bizantinaca krajem 5. i početkom 6. stoljeća te pokrštavanjem tadašnjeg stanovništva.²⁶ Slaveni su zaposjeli Kaštelansko polje te je većina teritorija postala vlasništvom hrvatskih vladara. Smatra se da su prvo naselili područje Salone te su se od tamo širili u okolne prostore. Na taj način je prekinuta višestoljetna antička tradicija na ovom dijelu Jadrana.²⁷

²³ Suić, M. (2003). *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb: Golden marketing, 31.

²⁴ Šuta, I. (2011). Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu. *Kaštelanski zbornik*, 9(1), Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 110.

²⁵ Omašić, V. (1986). *Povijest Kaštela od početka do kraja XVIII. stoljeća*. Split: Logos, 9-11.

²⁶ Babić, I. (1991). *Prostor između Trogira i Splita*. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 57-59.

²⁷ Omašić, V. (1986). *Povijest Kaštela od početka do kraja XVIII. stoljeća*. Split: Logos, 13.

3. Arheološki lokaliteti u Sućurcu

„S obzirom na činjenicu da je kaštelanski prostor iznimno gusto naseljen od prapovijesti, slučajna otkrića novih nalazišta su česta i ne predstavljaju iznenađenje. To se naročito odnosi na prostor Kaštel Sućurca gdje se nalaze brojni antički lokaliteti. Veliki broj nalaza u ovom dijelu Kaštela zasigurno je posljedica neposredne blizine antičkog velegrada Salone, na što su već upozorili autori koji su se bavili antikom ovog područja.“²⁸

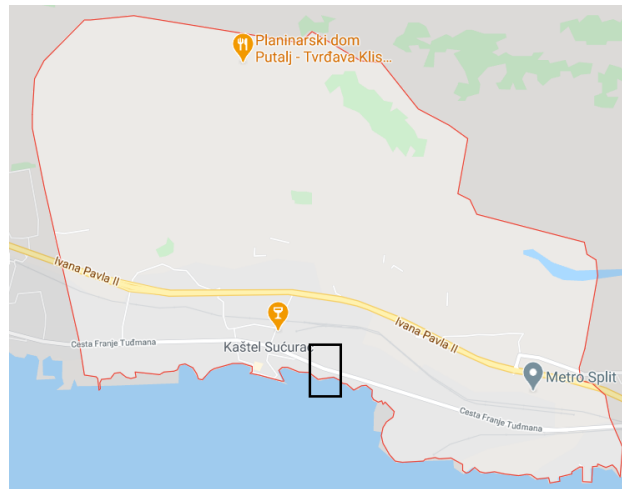
Kako je već navedeno, Kaštelansko polje je iznimno plodno te je kroz povijest bilo poželjno za obitavanje i poljoprivredu. Obradive površine su, u rimsko doba, tražile da ih se čuva te iz tog razloga naselja nastaju uglavnom u blizini takvih površina. „... *antički gospodar ili zemljoposjednik gradio stambeni i gospodarski kompleks svoga posjeda tamo gdje je zemljište bilo škrtije ili gdje je njegova plodnost završavala.*“²⁹ Uz to, ova gospodarska zdanja često su se nalazila i uz pravce nekih putova ili uz obalu mora, pogotovo na otocima. Na području Kaštel Sućurca nije provedeno sustavno istraživanje vezano uz vile rustike (lat. *villae rusticae*), ali je otkriveno 20 lokacija na kojima su se one zasigurno nalazile. Nažalost, ni jedna nije sačuvana u cijelosti pa se ne može znati kako su one točno izgledale.³⁰ Poznati arheološki lokaliteti su: Trstenik, Krtine, Brižine (Stačuline), Sustjepan, Gojača te Lučac.

²⁸ Šuta, I. (2011). Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu. *Kaštelanski zbornik*, 9(1), Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 109.

²⁹ Zaninović, M. (1967). Neki primjeri smještaja antičkih gospodarskih zgrada u obalno-otočkom području Dalmacije. *Arheološki radovi i rasprave*, 4(5). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 359.

³⁰ Delić, D. (1994). Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu. *Kaštelnski Zbornik 4*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 165.

3.1. Trstenik

Slika 3. Prikaz lokaliteta Trstenik u odnosu na okolni prostor

Lokalitet Trstenik otkriven je još početkom 20. st. te se smatra jednim od većih lokaliteta salonitanskog agera prostirući se na 4 ha zemljišta. Kroz nalazište prolazi antička cesta koja je vodila od Salone do Tragurija. Taj dio ceste je i danas u uporabi a naziva se Rimski put. Lokalitet se dijeli na dva dijela: kopneni i podvodni. Kada je u pitanju kopneni dio veći broj arheoloških nalaza pronađen je zapadno od potoka Trstenik. Istraženo je ukupno 11 grobova na površini od oko 80m². Oni su podijeljeni u četiri tipa: bez arhitekture, pod tegulama, u amfori te zidani. Dio grobova ostao je neistražen zbog ceste koja tu prolazi. U grobovima su pronađeni ostatci nakita te velikog broja staklenih boca. Osim grobova pronađena je i manja cisterna³¹ dimenzija 2x2 s podnicom od hidraulične žbuke, temelji zida koji se naslanja na cisternu (ne zna se o kojoj je građevini riječ) te olovne cijevi koje govore u prilog činjenici da su tu postojale vodovodne instalacije.³² Na lokalitetu je postojala i rustična vila nazvana Trstenik - Blato. Ostatci njenog podnog mozaika te sklop olovnih cijevi uništeni su rovokopačem prilikom građevinskih radova.³³

³¹ Građevina za opskrbu vodom (kišnicom) kućanstva (kućna) ili naselja (javna). <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11962> (pristupljeno 28.7.2020.)

³² Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Trstenik. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 27-29.

³³ Delić, D. (1994). Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu. *Kaštelnski Zbornik 4*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 165.

Slika 4. Iskopi temelja zida naslonjenog na cisternu

Poznatiji dio lokaliteta je onaj podvodni dio. Istraživanjima 2002. godine u blizini obale pronađena je velika skupina amfora te jedan cjeloviti i brojni ulomci keramičkih dolija³⁴. Svi nalazi datiraju u razdoblje između 1. st. pr. n. e. pa sve do 3. st. Osim ostataka keramike veliko zanimanje je pobudila linearna drvena konstrukcija. Konstrukcija je imala okomito položene daske koje podsjećaju na bazen namijenjen morskom gospodarstvu.³⁵ Najveće istraživanje provedeno je na ostacima drvenog antičkog broda koji je sačuvan *in situ*. Brod je pronađen u izvanrednom stanju zbog kamenja koja su ga prekrila te na taj način sačuvala od organskog propadanja. Pretpostavlja se da je brod iz kasnog 1. ili ranog 2. st. pr. n. e. Neobična konstrukcijska značajka bila je velika gustoća okvira: 69 okvira postavljeno je na duljini od samo 12 metara. Neki su okviri bili toliko usko razmaknuti da je bilo teško umetnuti ruku između dva susjedna okvira. Smatra se da su okviri tako gusto postavljeni kako bi ojačali konstrukciju i na taj način podržali transport teških građevinskih materijala kao što su kameni blokovi ili mramorni stupovi.³⁶ Uz brod pronađena je jedna uljanica u savršenom stanju te brojni ulomci keramike i stakla.³⁷ Nadalje, na zračnim fotografijama lokaliteta

³⁴ Velika trbušasta keramička posuda koju su Grci upotrebljavali za spremanje zaliha ulja, vina, žita i dr. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=68651> (pristupljeno 8.7.2020.)

³⁵ Radić Rossi, I. (2008) Arheološka baština u podmorju Kaštelanskog zaljeva. *Archaeologia Adriatica*, 2(2), 490-492.

³⁶ Liphshitz, N., Radić Rossi, I., Pulak, C., i Ruff, D. (2017). The Roman ship found at Trstenik (Gulf of Kaštela, Croatia). *Skyllis*, 17(2), 148.

³⁷ Ruff, D., Radić Rossi, I. (2015). Excavating an early imperial roman ship at trstenik in the gulf of Kaštela, Croatia. *INA Quarterly*, 42(4), 16-17.

uočena je potopljena struktura koja izgleda kao mol, te kvadratna površina za koju se smatra da je gospodarska vila.³⁸

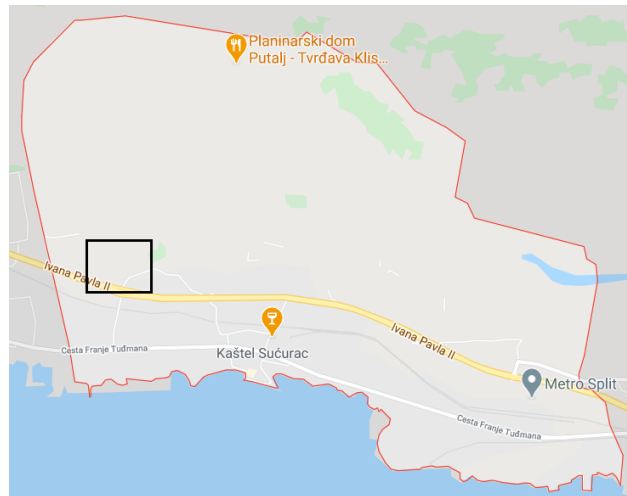
Slika 5. Položaj podvodnih nalaza na lokalitetu Trstenik

Najnovija istraživanja ovog lokaliteta provedena su 2020. godine. Istraživači su se vratili na lokalitet kako bi nastavili istraživanja na brodu otkrivenom 2006. godine. Prilikom čišćenja broda pronađeni su ostatci još jednog broda datiranog u 1. st. pr. n. e. Smatra se da je drugi brod sličnih dimenzija kao i prvi te da je također imao funkciju prenošenja tereta s obzirom na gustoću rebara. Zadnjih dana istraživanja, malo dalje od prva dva, pronađen je i treći brod koji je dimenzijama nešto manji. Nova istraživanja će biti provedena u nekom narednom periodu kada će se saznati više o samom lokalitetu i funkciji brodova koji se tu nalaze.³⁹

³⁸ Radić Rossi, I. (2003). Potonuli tragovi rimskoga gospodarskog kompleksa u Kaštel Sućurcu. *Kaštelanski zbornik 7*. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 156.

³⁹ <https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/obala/na-lokalitetu-trstenik-u-kastel-sucurcu-arheolozi-otkrili-prastaru-olupinu-datira-iz-1-stoljeca-prije-krista-rijec-je-o-rimskom-carskom-brodu-1033087> (pristupljeno 24.8.2020.)

3.2 Krtine

Slika 6. Prikaz lokaliteta Krtine u odnosu na okolni prostor

Lokalitet Krtine slučajno je pronađen prilikom gradnje ceste. Za razliku od većine lokaliteta ovaj se nalazi na povišenom teritoriju. „Nekropola se nalazi na prirodnoj terasi koja se pruža u smjeru istok - zapad kao što je i smjer pružanja Kaštelanskog polja. S južne strane ograničena je vapnenačkim grebenom što otežava komunikaciju u pravcu sjever - jug. Sjeverno od istraživane čestice zemlje nalazi se željeznička pruga.”⁴⁰ Istraženo je 50 grobova koji su uglavnom u loše očuvani zbog činjenice da je tu bilo veliko poljoprivredno zemljište na kojem je bio zasađen vinograd.

⁴⁰ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 7.

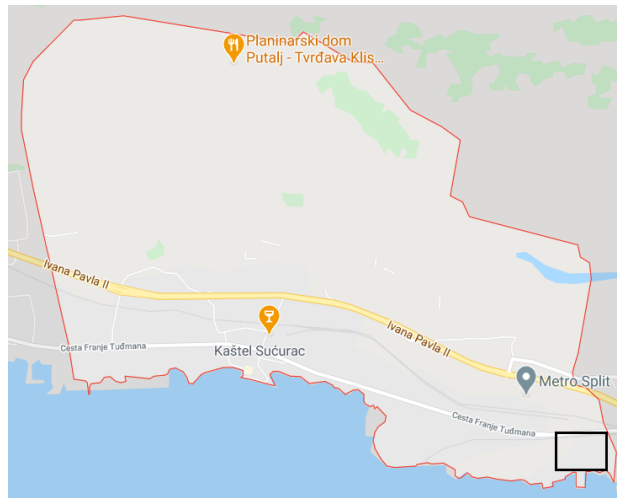
Slika 7. Proces istraživanja lokaliteta Krtine

Kosturni ukopi se razlikuju prema vrsti grobne arhitekture, položaju pokojnika te izboru i količini grobnih priloga. U Krtinama su pronađene različite vrste grobova: pod tegulama, pod amforama, u drvenom sanduku, grobnim konstrukcijama od kamenih ploča i kamenja, te zemljanim rakama s i bez pokrova. Na ovom prostoru pronađen je i dio mramorne stele s natpisom. Ovakva stela svjedoči o postojanju bogatijih grobova koji su u potpunosti uništeni i nema podataka o njima. U grobovima su pronađeni ostatci uljanica, staklenih boca, čavli te keramičkih posuda. Analiza grobnih priloga s ovog nalazišta vremenski smješta nekropolu u razdoblje od drugog do četvrtog stoljeća. Također, nalazi iz grobova idu u prilog tezi da se tu uglavnom pokapala siromašnija populacija.⁴¹ Na ovom lokalitetu postojale su dvije vile rustike nazvane Žuvanča - Krtine te Krtine G. - Gajine za koje se ne zna kako su izgledale. Oko tih villa pronađeni su novčići, nakit te ostatci keramike.⁴²

⁴¹ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 5-9.

⁴² Delić, D. (1994). Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu. *Kaštelnski Zbornik 4*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 166.

3.3 Brižine (Stačuline)

Slika 8. Prikaz lokaliteta Brižine u odnosu na okolni prostor

Bižine spadaju u istočni dio Kaštel Sućurca te su, samim time, najbliže Saloni. Prostor koji je bio uz cestu, sve od zapadnih gradskih vrata Salone do Brižina u Kaštel Sućurcu, pripadao je zapadnoj salonitanskoj nekropoli. Područje je slabo istraženo s obzirom na to da su se na tom području izgradile razne tvornice i industrijska postrojenja. Brojni nalazi su uništeni ili zatrpani te je ostalo jako malo prostora koji se može istražiti. To bi bili dio obale na položaju Tišić i otočić Barbarinac koje je potrebno što prije istražiti i zaštititi. U podmorju ovog lokaliteta sačuvani su ostatci zidanih struktura o kojima se ne zna mnogo s obzirom da područje još uvijek nije istraženo.⁴³

Slika 9. Zračni snimak Brižina iz 1961. g. 1. *Cardo*, 2. *Rimska cesta*, 3. *Stačuline (Brižine)*, 4. *istraženi dio nekropole*

⁴³ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Brižine. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 11.

Na lokalitetu je pronađena i kula koja pripada takozvanoj *via munita* što u prijevodu s latinskog znači zgraditi cestu. Pretpostavljalo se da je kula povezana s fortifikacijom no to je zapravo grobni areal. Sam naziv lokaliteta Stačuline (Stačun) dolazi od latinske riječi *statio* što bi značilo postaja, odmorište za zapregu. To nam dokazuje postojanje ceste koja je tuda prolazila, a smatra se da je tu završavala salonitanska nekropola.⁴⁴ Veliki nalaz predstavljaju ostatci *murazza* - zida koji ograđuje cestu od nekropole. *Murazzo* je izgrađen krajem 1. st. pr. n. e. Danas njega više nema zbog gradnje željezničke pruge koja tu prolazi no sačuvani su arhivski zapisi i slike. Malo dalje od *murazza* otkriveni su ostatci grobova u grobnim arealima. Istraženo je njih 12, a u njima su pronađene uljanice, lampe, čaše, balzamarij i fibula. Postoji više tipova grobova. Njih sedam je bez arhitekture, gdje su pokojnici polagani u običnu zemljanu raku. U jednom su oko pokojnika pronađeni pravilno raspoređeni čavli, što dokazuje postojanje drvenog lijesa. Preostali grobovi su grobovi među kamenim pločama koje su okomito položene u zemlju kako bi obložile raku.⁴⁵

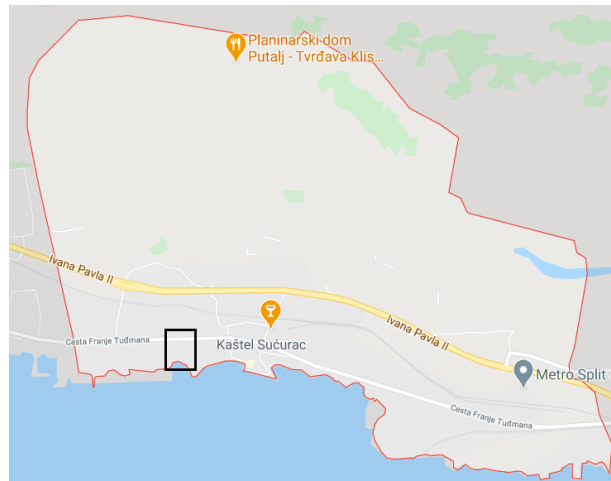

Slika 10. Ostatci *murazza*

⁴⁴ Cambi, N. (1992). Sućurac u antici. U: Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća, ur. Zlatko Gunjača. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 49-50.

⁴⁵ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Brižine. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 11-12.

3.4. Ostali lokaliteti

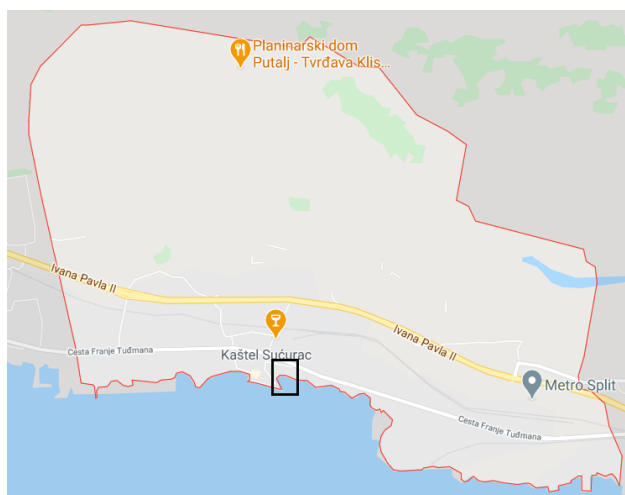

Slika 11. Prikaz lokaliteta Sustjepan u odnosu na okolni prostor

Antički lokalitet Sustjepan (ili Sustipan) nalazi se na području bivše tvornice "Jugovinil". Na lokalitetu su pronađeni ostatci kripte - monumentalne grobnice koja se nalazila u sklopu mauzoleja za koji se nažalost ne zna kako je izgledao. Kripta je velikih dimenzija, 4x4 i duboka je 2 metra. Građena je od masivnih kamenih, pravilno klesanih blokova. U podu su pronađene dvije kamene ploče za koje se smatra da je na njima bio položen sarkofag. Prilikom izgradnje "Jugovinila" nalazi su zatrpani kako bi ih se na taj način zaštitilo. Ideja je bila da se u budućnosti ponovo otkopaju te da se provede detaljnije istraživanje prostora.⁴⁶ „Milinović je ustanovio da je ogradni zid vinograda građen od reutiliziranog klesanog kamena ili kamena s ostacima morta te ulomcima opeka i crijepova kojih je bilo i na okolnom zemljištu, pa čak i na morskom žalu. Taj je prostor presijecao kanal koji je kroz građevinu na hridi vodio u more. Iz tog nalaza može se zaključiti, da je riječ o značajnom antčkom i srednjovjekovnom lokalitetu.”⁴⁷

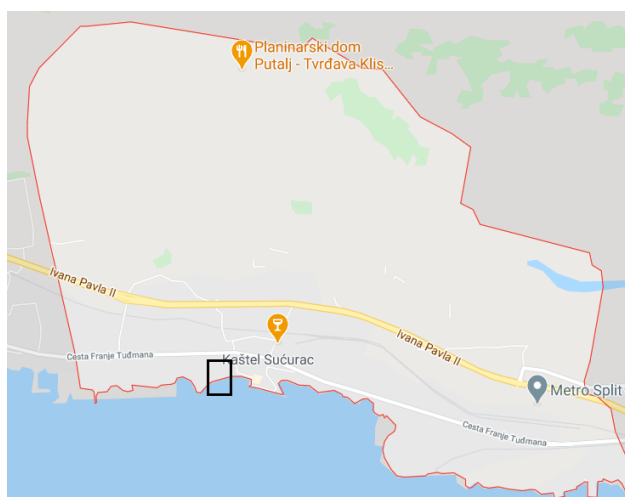
⁴⁶ Marasović, K., Plejić, R., Čurković, M. (2013). Arheološka i arhitektonska baština na prostoru bivše tvornice "Jugovinil" u Kaštel Sućurcu, *Kaštelanski zbornik 10*, 144-145.

⁴⁷ Marasović, K., Plejić, R., Čurković, M. (2013). Arheološka i arhitektonska baština na prostoru bivše tvornice "Jugovinil" u Kaštel Sućurcu, *Kaštelanski zbornik 10*, 144.

Slika 12. Prikaz lokaliteta Gojača u odnosu na okolni prostor

Na lokalitetu Gojača, u dvorištu jedne obiteljske kuće, otkriven je grob od tegula. U njemu su se, uz skelet, nalazile i dvije kasnoantičke staklene boce. Na ovom lokalitetu pronađeni su i ulomci sarkofaga, balzamarij, tegule, a pretpostavlja se da je tu postojala antička vila rustika nazvana Gojača - Kampi.⁴⁸

Slika 13. Prikaz lokaliteta Lučac u odnosu na okolni prostor

⁴⁸ Delić, D. (1994). Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu. *Kaštelnski Zbornik 4*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 166.

Na lokalitetu Lučac zapadno od župne crkve pronađeni su nalazi grčkih stela, novca iz 3. st. pr. Kr. te velik broj rimskih spomenika koji su uzidani u sućuračke kuće (dva kapitela, žrtvenik nimfama, baza stupa). S obzirom na brojnost grčkih nalaza, smatra se da je tu postojala najstarija vila rustika Varoš - Lučac.⁴⁹

⁴⁹ Delić, D. (1994). Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu. *Kaštelnski Zbornik 4*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 166.

4. Prilozi

Kada su prilozi s područja Kaštel Sućurca u pitanju veliki broj nalaza je uništen prilikom razvijanja grada ili se nalaze u raznim muzejima bez naznačenog mjesta nalazišta. Također, neke muzejske primjerke se locira u *Ager Salonitanus* što je geografski veliko područje i ne može se precizno odrediti je li u pitanju prostor Kaštel Sućurca. Brojni spomenici koje su lokalni težaci nalazili po poljima je uzidan u sućuračke kuće te su korišteni kao građevni materijal ili kao nekakav ukras.⁵⁰

Većina sitnih priloga pronađena je u grobovima na sućuračkim nekropolama. Što se načina pokapanja tiče, postojalo je više vrsta ukopa. Grobovi pod tegulama, amforama, u drvenim sanducima (na svim nekropolama pronađeni su i čavli koji svjedoče o postojanju drvenih lijesova), u običnoj grobnoj raci bez arhitekture te konstrukcijama od kamenih ploča i kamena. Uz ove navedene tipove pronađeni su i paljevinski grobovi kod kojih se urna s pepelom stavljala u grobnu raku zajedno s osobnim predmetima pokojnika. Pokapanje pod tegulama ili amforama počinje se koristiti tijekom 2. st. Smatra se da je ovu vrstu grobova koristilo siromašnije stanovništvo, odnosno oni koji nisu mogli sebi priuštiti skupe kamene sarkofage.⁵¹

Slika 14. Tip groba u amfori

⁵⁰ Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 21.

⁵¹ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 8-10.

4.1. Kameni spomenici

Na području Kaštel Sućurca pronađeno je pet mramornih antičkih kapitela. Dva su ugrađena u kuće u obliku spolija, dva se nalaze u Muzeju grada Kaštela a jedan je u privatnom vlasništvu jedne sućuračke obitelji. Mramor kao građevni materijal nam dokazuje kako je riječ o importu na ove prostore. Od tih pet kapitela samo jedan (K1) pripada zapadnoj tradiciji i korinskog je tipa. Inkorporiran je u ogradu obiteljske kuće u Kaštel Sućurcu te je zbog toga samo djelomično vidljiv. Vijenac mu je sastavljen od četiri ugaona lista koja zajedno podržavaju abak⁵². Između njih se pojavljuje kopljasti list, a naglašen je kontrast *chiaro-scuro*⁵³. Datira se od drugog desetljeća 2. stoljeće do kraja tog stoljeća. Preostali kapiteli su prema stilizaciji ukrasa proizvodi maloazijskih radionica. Drugi kapitel (K2) ima dva vijenca. Oba imaju po osam listova. U izvedbi kapitela zamjetan je jak kontrast *chiaro-scuro*, a datira se u 3. stoljeće. Treći kapitel (K3) također ima dva vijenca s po osam listova ali je sačuvan u mnogo lošijem stanju nego K2. Datira se u 3. stoljeće. Četvrti (K4) i peti (K5) kapitel imaju pojednostavljene ukrase i jači stupanj shematizacije čitavog kapitela u odnosu na ove prethodne što nam govori o kasnijoj dataciji. K4 se datira od zadnje četvrtine 3. do druge četvrtine 4. stoljeća, a K5 od kraja 3. do polovice 4. stoljeća.⁵⁴

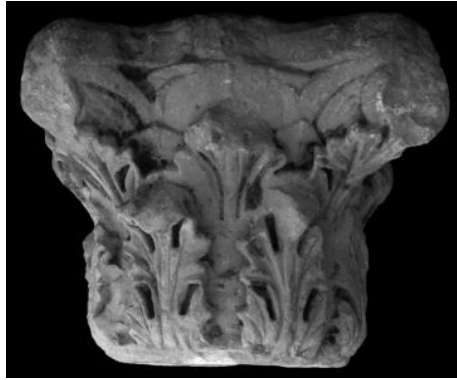

Slika 15. Kapitel K1 iz Kaštel Sućurca

⁵² U arhitekturi, ploča, najčešće četvrtasta oblika, kojom se završava kapitel antičkog stupa; na njoj počiva arhitrav, odnosno ležaj luka. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33> (pristupljeno 3.8.2020.)

⁵³ Način oblikovanja primjenom igre i preljeva svjetlosti i sjene na plohama predmeta i pojava, osobito na izbočenim i udubljenim oblinama, radi postizanja privida prostora i plastične punoće oblika. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=69213> (pristupljeno 3.8.2020.)

⁵⁴ Matetić Poljak, D., Brajnov Botić, D. (2018). Pet antičkih kapitela iz Kaštel Sućurca. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 111(1), Split: Arheološki muzej Split, 192-208.

Slika 16. Kapitel K4 iz Sućurca

Poznati su i ostatci na lokalitetu Trstenik povezani s kultom Silvana. Pronađen je natpis na vapnenačkoj ploči koja je nalik zabatu. Na zabatu nalazi se siringa⁵⁵ ili lopata (ne može se iščitati s nalaza), hrastov vijenac i pedum. Trokutastog je oblika a na njemu je natpis: SILVANO AUG(USTO) SACR(UM) PRO SALUTE ET REDITU. LUCI POMPONI / VALENTINI LUCIUS POMPONIUS RESTUTUS CLIENS. Smatra se da je na oštećenom dijelu zabata bio uklesan lik Silvana.⁵⁶ Ovaj natpis je zapravo zavjet Silvanu za zdravlje i spas iz opasnosti koji diže klijent svom patronu. Takav oblik zavjeta je jako rijedak i smatra se da se nalazio u objektu stanovanja patera Lucija Pomponija Valentina.⁵⁷

Slika 17. Zabat posvećen Silvanovom kultu

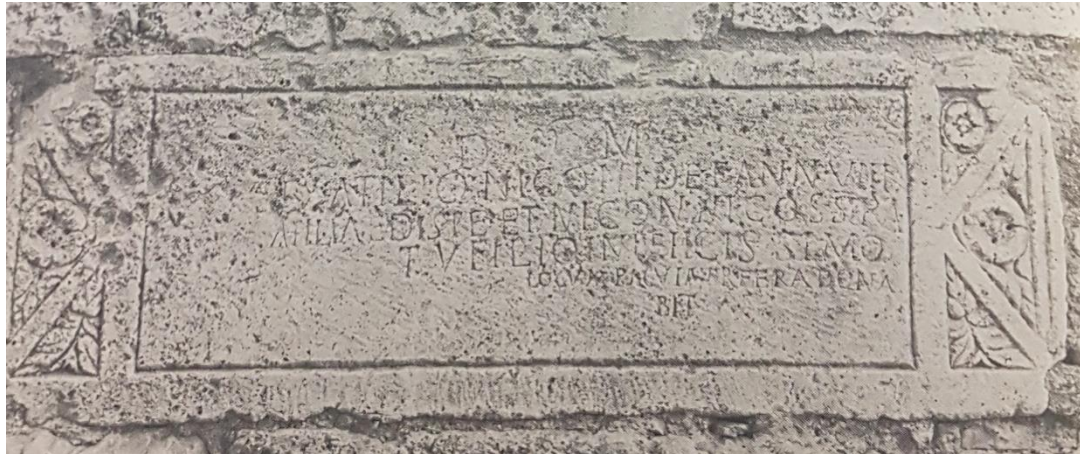
⁵⁵ Starogrčka svirala od trske. Dvije su vrste – jednocijevna (monokalamna) i višecijevna (polikalamna) sastavljena od više međusobno povezanih cijevi različite duljine. <https://proleksis.lzmk.hr/1792/> (pristupljeno 3.8.2020.)

⁵⁶ Perinić Muratović, Lj. (2008). Podrijetlo i narav kulta boga Silvana u rimskim provincijama Dalmaciji i Panoniji, 47.

⁵⁷ Miklobušec, L. (2017). Silvanova svetišta na području salonitanskog agera. *Rostra*, 8(8), Zadar: Sveučilište u Zadru, 63.

Na lokalitetu Sustipan (Sustjepan) pronađena su tri fragmentalna sarkofaga iz trećeg stoljeća. Prvi sarkofag je pronađen u pedesetak fragmenata. Na njegovom poklopcu je reljefno prikazan Mit o Meleagru, a na sanduku je prikazan Lov na kalidonskog vepra. Drugi sarkofag prikazuje scene posmrtno gozbe - *Totenmahl*. „*Rimski sarkofazi importirani na istočnu obalu Jadrana redovito su neobično kvalitetni i neki su, ako ne bolji, a ono vrsnoćom ravni primjercima iz samoga centra države. Izuzetan je fragment s prikazom posmrtno gozbe na kojemu središnji motiv čine pokojnik i njegova žena što leže na klini. Oko bračnoga para nalaze se eroti, psihe i dr., a poslugu im donosi jelo i piće. Jedna žena dražesnog izraza svira frulu i uokviruje scenu s lijeve strane.*”⁵⁸ Sačuvana su dva lika erota. Posljednji sarkofag prikazivao je *Filozofsku seansu*, a sačuvan je samo ugaoni lik žene za koju se smatra da je Muza.⁵⁹

Brojni spomenici uzidani su u kamene sućuračke kuće. Mogu se prepoznati brojne nadgrobne stele, ploče, pa čak i sarkofazi i kamenice. Sarkofag je pripadao dječaku Sekstiliju Atiliju Nigonu, a kamenica veteranu koji je dobio zemlju i građansko pravo nakon vojne službe, Aureliju Apolaru. Kamenica je malih dimenzija što nam dokazuje kako je tijelo spaljeno.⁶⁰

Slika 18. Sarkofag uzidan u sućuračku kuću

⁵⁸ Cambi, N. (2002). *Antika*. Zagreb: Naklada Ljevak, 165.

⁵⁹ Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 31.

⁶⁰ Kečkemet, D. (1978). *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 34.

4.2. Keramika

Na položaju Trstenik, 2002. godine pronađena je skupina amfora tipa Dressel 20 i obod keramičkog dolija koji se nazirao na površini morskoga dna⁶¹. Zanimljivo je kako se takav nalaz, kao što je dolij od 1 300 kg, uspio u cijelosti sačuvati u relativno plitkom moru u periodu od oko dvije tisuće godina. Visine je 160 cm te je prošupljen četvrtastim otvorima. Ne može se pouzdano govoriti o njegovoj namjeni no smatra se kako je ovakav prošupljen dolij služio za čuvanje žive ribe. Iz tog proizlazi zaključak kako je, na ovom lokalitetu, možda postojao veliki gospodarski kompleks za soljenje ribe ili za proizvodnju raznih ribljih prerađevina.⁶² Amfore tipa Dressel 20 prepoznatljive su po okruglom tijelu s prstenasto zadebljanim otvorom. Vrat kratak i uzak, ručke kratke i zaobljena oblika. Nožica im je sasvim mala i šiljata. Visoke su oko 80 cm i prosječno isto toliko široke. U njima se prenosilo ulje proizvedeno u južnoj Hispaniji. Proizvodile su se i koristile od kraja I. st. pr. n. e. do sredine III. st.⁶³

Slika 19. Tlocrtni prikaz pronađenih amfora, crtež

Način pokapanja pod amforama ili korištenje amfora kao pokrov grobovima bez arhitekture je u ovom periodu bilo često tako da je i na kopnu pronađen veći broj fragmenata.

⁶¹ Radić Rossi, I. (2008) Arheološka baština u podmorju Kaštelanskog zaljeva. *Archaeologia Adriatica*, 2(2), 490.

⁶² Radić Rossi, I. (2003). Potonuli tragovi rimskoga gospodarskog kompleksa u Kaštel Sućurcu. *Kaštelanski zbornik 7*. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 155-161.

⁶³ Starac, A. (2006). Promet amforama prema nalazima u rovinjskome podmorju. *Histria archaeologica*, 37, 99-100.

Jedna, sa lokaliteta Trstenik je u potpunosti rekonstruirana. Izrađena je od gline crvenkaste boje, dugog vrata s izvučenim obodom prema van.⁶⁴

Slika 20. Antička amfora pronađena u grobu

Na većini sućuračkih nalazišta pronađen je velik broj uljanica. „*Uljanice su se nalazile u svakoj kući pa i najsiromašnijoj. One unose svjetlost u kuću ali i pokazuju put prema drugom svijetu te ih nalazimo u grobovima često s ostacima gareži na nosu. Palile su se pred sami ukop da svijetle pokojniku na putu u drugi svijet.*”⁶⁵ Dokumentirane su lampe korintske provenijencije, a klasificirane kao Broneer tip XXVII koji ima svoje četiri podskupine. A tip ima široki rub bez dekoracije, disk obrubljen uskim prstenom, najčešće sa zrakastim motivom. Smatra se da su ovule i zrake naknadno utiskivane. B tip na ramenima ima ukras vinove loze, disk je okružen vrpcom i ispunjen zrakastim motivom. Tip C je s uskim ramenima, koja su ili prazna ili ispunjena ovulama, karakteristične su i tzv. dvije lažne ručkice na ramenima. Prsten oko diska najčešće je naznačen dvostrukim urezom, dok je disk ukrašen reljefom (ljudske ili životinjske figure, motivi rozete ili vijenca). Najvjerojatnije se ovaj tip posljednji razvio. Tip D je s plitkim kanalom na ramenima, nos je niži od ruba vrpce na ramenima, između nosa i diska je uzdignuti rub, na disku je figuralni reljef.⁶⁶ Zanimljiva je svjetiljka

⁶⁴ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Trstenik. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 29-40.

⁶⁵ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 10.

⁶⁶ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Brižine. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 12.

ovalnog tijela i trokutastog nosa koja na disku ima urezanu rozetu od 14 latica. Postojao je i ukras na ramenima koji je izlizan pa se ne može sa sigurnošću tvrditi što se tu nalazilo. Na dnu u prstenu nazire se pečat sa slovom K. Svijetlosmeđa keramika datirana je u period od 3. do 5. stoljeća. Na nosu se nalaze tragovi gorenja što je bilo uobičajeno s obzirom na namjenu.⁶⁷

Slika 21. Uljanica, pronađena u cjelosti

Osim uljanica pronađena je velika količina keramičkih posuda i čaša. Keramičke čaše najčešće su bile tankih stjenki, kratkog vrata koji se otvara u malo zadebljan rub. Loptasto tijelo može biti glatko ili prekriveno vodoravnim rebrima, na sredini tijela su, u nekim primjerima postojale manje kvрге koja bi mogle biti ostatci ručke. Dno je ravno. Rađene su od narančastocrvene keramike grublje fakture. Lonci su uglavnom trbušastog oblika i kaneliranih stjenki. Ispod oboda, koji je izvučen prema van, nalazle su se ručkice. Ovakve posude se sekundarno najčešće upotrebljavaju kao urna. Na lokalitetu Krtine pronađeno je nekoliko posuda svijetle boje koje su po sebi imale smeđe bojane geometrijske motive. Ova vrsta keramike nije baš poznata i pojavna na nalazištima uz obalu Jadrana tako da su ovi primjer iznimno važni. Oblici su jednostavni a geometrijski uzorci različiti i brojni. Datiraju se u 3. st. a njihova pojavnost na ovim prostorima još je nepoznanica.⁶⁸

⁶⁷ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 57.

⁶⁸ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 10-76.

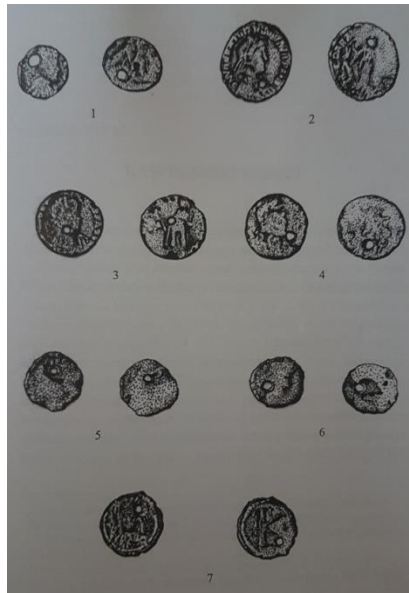
Slika 22. Bojane keramičke posude

4.3. Sitni pokretni nalazi

Zanimljivi ostatci antičkog novca pronađeni su na starohrvatskom groblju u Gajinama. „Nalazi antičkoga novca u grobovima ranog srednjeg vijeka nisu rijetkost. Tu ih susrećemo uz ostale predmete antičke pripadnosti poput fibula ili pak ulomaka stakla i keramike, koji su u to doba smatrani dragocjenostima, pridavano im je magijsko značenje, a korišteni su i za ukrašavanje.”⁶⁹ 14 probušenih antičkih novčića datira iz perioda od prvog do četvrtog stoljeća. Na aversima ističu se motivi božice Rome, poprsje Konstantina II., te razne legende. S druge strane, na reversima su uglavnom vučica s Romulom i Remom, vrata vojnih logora, ptica feniks te također, i na ovoj strani novčića, razne legende. U ovom primjeru svi su pronađeni u istom grobu te se iz toga može zaključiti kako su služili pokojnici za ukrašavanje (kao ogrlica ili kao ukras za kosu), a pokopani su u vrećici koja je bila obješena o njen pas kao vrijedni predmet.⁷⁰

⁶⁹ Šeparović, T. (2003). O probušenim antičkim novčićima iz Gajina kod Kaštel Sućurca. *Kaštelanski zbornik 7*, Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 181.

⁷⁰ Šeparović, T. (2003). O probušenim antičkim novčićima iz Gajina kod Kaštel Sućurca. *Kaštelanski zbornik 7*, Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 179-188.

Slika 23. Shema novčića iz Gajina

Pronađen je velik broj novčića na svim lokalitetima no uglavnom su toliko oštećeni da se ne može iščitati ništa s njihove površine. Primjeri novčića kojima su relativno očuvani i čitljivi i avers i revers su s lokaliteta Brižine. Prvi primjer na aversu ima natpis AVREL VERVS AVG s prikazom glave Lucija Vera sa zrakastom krunom, a na reversu (CONCORD) AVGVSTOR s prikazom Marka Aurelija i Lucija Vera. Drugi je novčić Faustine Starije. Na aversu u točkastoj kružnici se nalazi poprsje Faustine Starije, a na reversu natpis AETER(NITAS). Ona je prikazana kako stoji licem okrenuta promatraču. U jednoj ruci drži žezlo, a u drugoj ruci kuglu.⁷¹

Slika 24. Novčić s prikazom Lucija Vera

⁷¹ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Brižine. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 14-25.

Slika 25. Novčić s prikazom Faustine Starije

Staklene boce su čest nalaz na sućuračkom području. Sve boce su loptastog tijela, imaju cilindrični vrat i obod u obliku lijevka. Boce su uglavnom zelenkaste boje koja se dobija dodavanjem različitih oksida. Dvije su vrste boca s obzirom na oblikovanje tijela, boce s glatkim tijelom i s rebrima koja mogu biti postavljena okomito ili spiralno. One s rebrima su nešto starije te se prvi put javljaju u 3. stoljeću.⁷²

Slika 26. Antička boca bez dekoracije

⁷² Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Trstenik. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 30-40.

Slika 27. Antička boca s dekoriranim tijelom

Od nakita pronađene su metalne narukvice Izrađene su od metalne glatke žice čiji krajevi završavaju stiliziranom zmijskom glavom.⁷³ Također pronađen je i manji broj fibula. Brončana Aucissa fibula polukružnog luka, zaglavna pločica četvrtasta, ukrašena urezanim linijama, nema natpisa na njoj. Zglobna konstrukcija za kopčanje igle, noga završava kuglastim ukrasom.⁷⁴

Slika 28. Brončana fibula s lokaliteta Brižine

Na lokalitetu Krtine pronađena je cjelovita brončana fibula. Ova vrsta fibula vezana je uz mušku odjeću, u početku uz rimske vojno časničke odore a kasnije uz civilne službenike. Ovakve fibule su veće od uobičajenih te su bogato su ukrašene, najčešće koncentričnim krugovima na luku i nozi.⁷⁵

⁷³ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Trstenik. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 35.

⁷⁴ Bralić, A., Šuta, I. (2018). Kaštel Sućurac – Brižine. U I. Šuta (ur.), *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 25.

⁷⁵ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 13.

Slika 29. Muška brončana fibula s lokaliteta Krtine

Pronađena je i mala količina oružja i oruđa. Pronađen je jedan željezni nož kojem je oštrica je spojena s drškom i jednake je širine. Malih je dimenzija dužine 115 mm i širine 13 - 14 mm, a datira se u 3. - 4. st. Osim takvih noževa postojali su i sa drškom u obliku slova T. Takvi noževi bili su nešto većih dimenzija te se datiraju u 4. stoljeće. Uz noževe pronadjen je veći broj šila. Uglavnom su bili četvrtanog tijela koje je deblje na jednom kraju.⁷⁶

Slika 30. Nož s T drškom

⁷⁶ Kamenjarin, I. (2014). *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 24-45.

5. Zaključak

Bogata povijesna baština Kaštel Sućurca današnjem svijetu daje uvid u način života te razvoj civilizacije i kulture na ovim prostorima. Kroz ovaj rad ukratko se dao povijesni pregled razvoja grada od prapovijesti do danas s posebnim naglaskom na antički period. Područje Kaštel Sućurca počinje se naseljavati već u prapovijesti zbog bogatog i plodnog tla. Prvi poznati naseljenici ovog područja su Iliri koji na obroncima Kozjaka grade gradine. Dolaskom Grka dolazi do miješanja kultura. Grci koloniziraju obalu te se stvara suživot sa zatečenim plemenima. Par stoljeća kasnije, dolaskom Rimljana situacija se mijenja. Za razliku od Grka, oni nameću svoj način života, ustroj države, odnosno vrše proces romanizacije. Period nakon antike obilježava pokrštavanje stanovnika, brži razvoj grada te gradnja nadbiskupskog kompleksa koji je odigrao važnu ulogu u oblikovanju Sućurca kakvog ga danas znamo.

Brojni lokaliteti i nalazi koji su ovdje predstavljeni razjašnjavaju sliku o načinu života te, uz obližnje lokalitete kao što su Trogir i Solin, prikazuju razvijenost salonitanskog agera. Još uvijek postoji mnogo toga što je nerazjašnjeno i neistraženo, kao na primjer izgled vila rustika (lat. *villae rusticae*) kojih je na sućuračkom prostoru bilo mnogo. Noviji projekti i istraživanja provedeni u zadnjih dvadesetak godina dokazuju da se o Sućurcu još mnogo toga može spoznati te da postoji zanimanje znanstvenika i istraživača za ovaj prostor.

Na lokalitetima Kaštel Sućurca pronađene su nekropole s grobnicama koje ukazuju na religijske običaje, stav tadašnjeg stanovništva prema zagrobnom životu te na načine ukapanja pokojnih. Otkriveni su i brojni ulomci kamenih spomenika koji su velikim dijelom uzidani u kuće. To su bili sarkofazi, zabati, kapiteli te nadgrobne stele. Značajan je broj keramičkih nalaza. Oni su najčešće nađeni u fragmentima u grobnicama. To mogu biti razne zdjele, čaše, posude te amfore. Velik broj amfora pronađen je na podmorskom dijelu lokaliteta Trstenik na kojem je, uz amfore, pronađen i dolij te ostatci tri antička broda. U sitne nalaze spadaju novčići, nakit, oružje i oruđe. Kroz buduća istraživanja moći će se otkriti nova saznanja o ovoj temi kako bi u potpunosti mogli sagledati život ljudi u antičko doba.

6. Popis literature

Ando, Clifford. *Interpretatio Romana. Classical Philology*, 100-1. 41-51. Chicago: The University of Chicago Press, 2005.

Babić, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 1991.

Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Brižine". U: *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*, ur. Ivan Šuta, 11-27. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018.

Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: *Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev*, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018.

Cambi, Nenad. *Antika*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2002.

Cambi, Nenad. "Sućurac u antici". U: *Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, ur. Zlatko Gunjača, 45 - 59. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 1992.

Čače, Slobodan. "Područje Kaštela na prijelazu iz prapovijesti u povijesno doba". U: *Zbornik: Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, ur. Zlatko Gunjača, 31-47. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 1992.

Delić, Dragan. "Prilozi topografiji villae rusticae u K. Sućurcu". *Kaštelnski Zbornik 4*, 165-171. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 1994.

Ilić, Merien. *Na lokalitetu Trstenik u Kaštel Sućurcu arheolozi otkrili prastaru olupinu: datira iz 1. stoljeća prije Krista, riječ je o rimskom carskom brodu*. <https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/obala/na-lokalitetu-trstenik-u-kastel-sucurcu-arheolozi-otkrili-prastaru-olupinu-datira-iz-1-stoljeca-prije-krista-rijec-je-o-rimskom-carskom-brodu-1033087>. Pristupljeno 24.8.2020.

Kamenjarin, Ivanka. *Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe*. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014.

Kečkemet, Duško. *Kaštel - Sućurac*. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 1978.

Kuntić-Makvić, Bruna. "Les Romains et les Grecs adriatiques". U: *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana*, ur. Nenad Cambi, Slobodan Čače, Branko Kirigin, 141-158. Split: Književni krug, 2002.

Liphshitz, Nili, Radić Rossi, Irena, Pulak, Cement, i Ruff, David. "The Roman ship found at Trstenik (Gulf of Kaštela, Croatia)". *Skyllis*, 17-2 (2017): 148-152.

Marasović, Katja, Plejić, Robert, Čurković, Marija. "Arheološka i arhitektonska baština na prostoru bivše tvornice "Jugovinil" u Kaštel Sućurcu". *Kaštelanski zbornik 10*, 141-160. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2013.

Matetić Poljak, Daniela, Brajnov Botić, Doroti. "Pet antičkih kapitela iz Kaštel Sućurca". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 111(1), 191 - 213. Split: Arheološki muzej Split, 2018.

Miklobušec, Lara. "Silvanova svetišta na području salonitanskog agera". *Rostra*, 8(8), 59 - 66. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2017.

Omašić, Vjeko. *Povijest Kaštela od početka do kraja XVIII. stoljeća*. Split: Logos, 1986.

Pavlov, Damjan, Vuletin, Ivan. *Iz povijesti Kaštela*. Šibenik: Tiskara Josip Ferrari, 1916.

Perinić Muratović, Ljubica. *Podrijetlo i narav kulta boga Silvana u rimskim provincijama Dalmaciji i Panoniji*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2008.

Radić Rossi, Irena. "Arheološka baština u podmorju Kaštelanskog zaljeva". *Archaeologia Adriatica*, 2(2), 489-506. 2008.

Radić Rossi, Irena. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: *Hrvatski arheološki godišnjak*, ur. Jasen Mesić, 228-230. Zagreb: Ministarstvo kulture RH, 2004.

Radić Rossi, Irena. "Potonuli tragovi rimskoga gospodarskog kompleksa u Kaštel Sućurcu". *Kaštelanski zbornik 7*, 153 - 177. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2003.

Ruff, David, Radić Rossi, Irena. "Excavating an early imperial roman ship at trstenik in the gulf of Kaštela, Croatia". *INA Quarterly*, 42(4), 10-17.2015.

Starac, Alka. "Promet amforama prema nalazima u rovinjskome podmorju". *Histria archaeologica*, 37, 85 - 116, 2006.

Suić, Mate. *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb: Golden marketing, 2003.

Šeparović, Tomislav. "O probušenim antičkim novčićima iz Gajina kod Kaštel Sućurca". *Kaštelanski zbornik* 7, 179 - 197. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2003.

Šuta, Ivan. "Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu". *Kaštelanski zbornik*, 9(1), 109-127. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2011.

Zaninović, Marin. "Neki primjeri smještaja antičkih gospodarskih zgrada u obalno-otočkom području Dalmacije". *Arheološki radovi i rasprave*, 4(5), 357-371. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1967.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.
<https://www.enciklopedija.hr/>

Sažetak

Još od prapovijesti kaštelansko polje i zaljev bili su zanimljivi raznim narodima zbog svog plodnog tla i dobrog geografskog položaja. Dolaskom Ilira na ove prostore kreću prva stalna naseljavanja, no Grci i Rimljani su pokrenuli prelazak iz prapovijesno doba u povijesno, to jest pojavu civilizacije. Grci se javljaju na ovim prostorima u 6. st. pr. n. e. te polako započinju proces kolonizacije obale Jadrana. Rimljani, koji na ove prostore dolaze pet stoljeća kasnije, su ti koji su istisnuli u potpunosti grčku kulturu te su ostavili najveće tragove kako u kulturnom tako i u gospodarskom smislu. Period srednjeg vijeka obilježavaju brojni ratovi te borbe za očuvanje teritorija, a 20. i 21. stoljeće obilježavaju razvoj industrije i turizma.

Blizina antičke Salone i Kaštel Sućurca pojašnjava zašto je Sućurac danas prepun antičkih nalazišta. Otkrivena su, i u zadnjih petnaestak godina istražena tri bitna lokaliteta (Trstenik, Brižine i Krtine) na kojima su pronađeni brojni grobovi s ostacima keramike i sitnih priloga. Ti grobovi svjedoče i o načinu života tadašnjeg stanovništva te njihovu pogledu na religijski i zagrobni svijet. Pronađeni su i tragovi i dokazi o postojanju *villae rusticae*, kao i kameni spomenici koji su u najvećoj mjeri uzidani u sućuračke kuće. Iako su Sućurac u antičko doba naseljavali salonitanski težaci i veterani, po količini nalaza možemo zaključiti da je bio iznimno bitan Saloni te je ostavio neizbrisiv trag u prošlosti koja još nije u potpunosti otkrivena.

Ključne riječi: antika, Kaštel Sućurac, nalazišta, ostatci

Abstract

Since prehistoric times, Kaštela field and bay were points of interest to various people due to their fertile ground and favorable geographical position. The arrival of Illyrians marked the first permanent settlement, but Greeks and Romans started the transition from prehistoric age to historic age as civilizations appeared. Greeks appeared in the area in 6th century BC and they slowly started to colonize the Adriatic coast. Romans appeared five centuries later and left the biggest mark in the cultural and economic sense after displacing Greek culture. Middle Ages were characterized by numerous wars, while 20th and 21st century were marked by the development of industry and tourism.

The proximity of ancient Salona and Kaštel Sućurac explains the amount of antique sites in the latter location. In the last fifteen years, three localities (Trstenik, Brižine, and Krtine) were discovered and researched. Numerous tombs, ceramic remains, and small attachments. Those tombs are a testament to the way of life of people during those times as well as their views about the religious life and afterlife. Evidence and clues were found about the existence of *villae rusticae* in addition to rock statues which were mostly built into homes. Although Kaštel Sućurac was inhabited by peasants and veterans from Salona, the amount of findings leads us to the conclusion that Kaštel Sućurac was exceptionally important to Salona and left an inerasable mark in history which is yet to be completely discovered.

Key words: antique, Kaštel Sućurac, sites, remains

Popis slikovnih priloga

Slika	1.	Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558			3
Slika 2. Babić, Ivo. Prostor između Trogira i Splita. Kaštel Novi: Zavičajni muzej Kaštela, 1991., str. 46			6
Slika 3. Prikaz lokaliteta Trstenik u odnosu na okolni prostor			8
Slika 4. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 28			9
Slika 5. Kamenjarin, Ivanka. Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014., str. 35			10
Slika	6.	Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558			11
Slika 7. Šuta, Ivan. "Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu". Kaštelanski zbornik, 9(1), 109-127. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2011., str. 115			12
Slika	8.	Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558			13
Slika 9. Šuta, Ivan. "Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu". <i>Kaštelanski zbornik</i> , 9(1), 109-127. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2011., str. 115			13
Slika 10. Šuta, Ivan. "Zaštitna arheološka istraživanja na Brižinama u Kaštel Sućurcu". Kaštelanski zbornik, 9(1), 109-127. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2011., str. 112			14
Slika	11.	Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558			

721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558	15
Slika 12. Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558	16
Slika 13. Preuzeto	27.3.2020.
https://www.google.com/maps/place/Ka%C5%A1tel+Su%C4%87urac/@43.5413385,16.3195721,12z/data=!4m5!3m4!1s0x13355c3481e15743:0xa00ad52d0ae3620!8m2!3d43.5470909!4d16.4267558	16
Slika 14. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 40	18
Slika 15. Matetić Poljak, Daniela, Brajnov Botić, Doroti. "Pet antičkih kapitela iz Kaštel Sućurca". Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 111(1), 191 - 213. Split: Arheološki muzej Split, 2018., str. 195.....	19
Slika 16. Matetić Poljak, Daniela, Brajnov Botić, Doroti. "Pet antičkih kapitela iz Kaštel Sućurca". Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 111(1), 191 - 213. Split: Arheološki muzej Split, 2018., str. 204.....	20
Slika 17. Miklobušec, Lara. "Silvanova svetišta na području salonitanskog agera". Rostra, 8(8), 59 - 66. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2017., str. 63	20
Slika 18. Kečkemet, Duško. Kaštel - Sućurac. Kaštel Sućurac: Mjesna zajednica, 1978., str. 34.....	21
Slika 19. Radić Rossi, Irena. "Arheološka baština u podmorju Kaštelanskog zaljeva". Archaeologia Adriatica, 2(2), 489-506. 2008., str. 491	22
Slika 20. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 41	23
Slika 21. Kamenjarin, Ivanka. Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014., str. 57	24
Slika 22. Kamenjarin, Ivanka. Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014., str. 10	25

Slika 23. Šeparović, Tomislav. "O probušenim antičkim novčićima iz Gajina kod Kaštel Sućurca". Kaštelanski zbornik 7, 179 - 197. Kaštela: "Bijaći" - društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 2003., str. 197.....	26
Slika 24. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Brižine". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta,11-27. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 25	26
Slika 25. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Brižine". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta,11-27. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 15	27
Slika 26. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 34	27
Slika 27. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Trstenik". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta, 27-44. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 41	28
Slika 28. Bralić, Ante, Šuta, Ivan. "Kaštel Sućurac – Brižine". U: Prošlost pod asfaltom; arheološki i konzervatorski radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev, ur. Ivan Šuta,11-27. Kaštel Lukšić: Muzej grada Kaštela, 2018., str. 26	28
Slika 29. Kamenjarin, Ivanka. Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014., str. 13	29
Slika 30. Kamenjarin, Ivanka. Rimskodobna nekropola Krtine u Kaštel Sućurcu : katalog izložbe. Kaštela: Muzej grada Kaštela, 2014., str. 14	29

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Petra Borzić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja prvostupnik, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 09. rujna 2020.

Potpis P. Borzić

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica:

Petra Borzić

Naslov rada:

Antički ostaci na području kaštel Sudurca

Vrsta rada:

Završni rad

Mentor/ica rada:

doc. dr. sc. Ana Torlak

Komentor/ica rada:

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružite odgovarajuće):

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 09. rujna 2020.

Potpis studenta/studentice:

PBzić